

AZ UKRAJNAI MENEKÜLTEK HELYZETE NÉMETORSZÁGBAN

Migrációkutató Intézet

Gyorselemzések
Fekete Gréta

2023/8

2023.03.08.

Gyorselemzések 2023/8

AZ UKRAJNAI MENEKÜLTEK HELYZETE NÉMETORSZÁGBAN

A Migrációkutató Intézet legfrissebb gyorselemzése a Németországban élő menekültek helyzetét tekinti át röviden. A második világháború óta nem látott méretű menekülthullám kezelése egész Európának komoly kihívást jelent, különösen igaz ez az Ukrajnával szomszédos országokra. Az ukrajnai menekültügyi válság azonban nem csak a frontországokra helyez komoly nyomást, hanem Németországra is, ahol már több mint egymillió ukrán menekült tartózkodik. A statisztikák szerint egyre több ukrán menekült látogatja az integrációs kurzusokat és egyre többen lépnek a munkaerőpiacra, ugyanakkor a rendelkezésre álló lakások száma korlátozott, és egyes kritikus hangok arra is felhívják a figyelmet, hogy a nevelési intézmények sem rendelkeznek elegendő számú férőhellyel. Mindez jelentős terhet ró a helyi önkormányzatokra, és társadalmi feszültségeket szíthat.

Statisztika, általános adatok

A német belügyminisztérium 2023. február 23-án kiadott sajtóközleménye szerint 2022. február 24-e óta 1 066 000 ukrán menekült¹ érkezett Németországban.² Az érkezők 34%-a gyermek, 58%-a felnőtt (18-63 év között)³, közülük körülbelül 80% nő, akiknek majdnem a fele gyermekével együtt érkezett Németországba.⁴ Egy 2022 augusztusa és októbere között készített felmérés⁵ szerint a menekültek több mint fele csak korlátozott ideig szeretne Németországban maradni, legtöbben úgy nyilatkoztak, hogy a háború végét követően szeretnének hazatérni. 26%-uk azonban hosszú távon Németországban képzelel el jövőjét, 27% pedig még nem döntötte el, hogy meddig akar maradni.⁶ Az ukrajnai menekültek mellett 2022-ben több mint 244 000-en nyújtottak be menedékkérelmet, 2023 januárjában már több mint 31 000-en, ami az előző év ugyanezen időszakára vonatkozó

¹Az ukrajnai menekültek jogilag valójában nem menekültek, hanem ideiglenes védelem alatt álló személyek (ideiglenes védelmi státusszal rendelkeznek, tekintettel az Európai Unió által 2022. március 4-én aktivált és azóta egy évvel meghosszabbított átmeneti irányelvre). Jelen elemzés az egyszerűség végett - és mivel ezen személyek alapvetően jogosultak lennének menekültstátuszra - az ukrán menekültek kifejezést használja.

² BMI, 2023.

³ BAMF, 2023a.

⁴ BUNDESREGIERUNG, 2023.

⁵ A felmérést olyan 18-70 év közötti ukrán állampolgárok körében végezték el, akik a háború kitörésétől kezdődően 2022. június elejéig költöztek Németországba. A felmérésben résztvevő személyeket véletlenszerűen választották ki, akik 2022. augusztus vége és október eleje között töltötték ki a kérdőíveket. A jelentés 10 818 kérdőív kiértékelésével készült. A kutatásban részt vett a német Foglalkoztatáskutató Intézet (IAB), a Szövetségi Népeségkutató Intézet (BiB), a Szövetségi Migrációs és Menekültügyi Hivatal Kutatóközpontja (BAMF-FZ) és a Német Gazdaságkutató Intézet társadalmi-gazdasági kérdésekkel foglalkozó csoportja (SOEP).

⁶ BAMF, 2023b.

Gyorselemzések 2023/8

statisztikához képest 95%-os emelkedést mutat.⁷ A menekültek és menedékkérők számának növekvő tendenciája komoly nehézségek elé állíthatja Németországot.

„Willkommenskultur” és integráció

A Németországban tartózkodó ukrán menekültek háromnegyede úgy érezte, hogy szívélyesen fogadták őket az országba való érkezésükkor⁸, amely többek között a civil társadalmi összefogásnak, a különböző segélyszervezetek és a szövetségi kormány segítségnyújtásának köszönhető. Nancy Faeser német belügyminiszter videóüzenetben biztosította az ukrán menekülteket, hogy Németország minden segítséget meg fog adni számukra⁹, a civil kezdeményezésből létrejött *#UnterkunftUkraine* (bővebben lásd alább) pedig fontos szerepet játszott és játszik mind a mai napig az ukrán menekültek ideiglenes szállásának biztosításában. A különböző szociális juttatások, például az úgynevezett Bürgergeld¹⁰ is azt a célt szolgálják, hogy a menekültek képesek legyenek biztosítani alapvető szükségleteiket (vásárlás, lakhatás biztosítása, egyéb szociokulturális igények) és integrálódjanak a társadalomba.¹¹

Az ukrán menekültek 72%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel, ugyanakkor a megkérdezettek mindösszesen 4%-a tartja jónak a német nyelvtudását, további 14%-a közepesnek, 83% pedig rossznak értékeli német nyelvismeretét. A Németországban tartózkodó ukrán menekültek körülbelül 78%-a nyilatkozott úgy, hogy a későbbiekben biztosan vagy valószínűleg az országban szeretne munkát vállalni. Ehhez azonban szükséges a megfelelő nyelvtudás elsajátítása, amelyhez a Szövetségi Migrációs és Menekültügyi Hivatal biztosítja az integrációs kurzusok ingyenes látogatását.

2022-ben rekordmagas volt a társadalmi beilleszkedést elősegítő tanfolyamokon és nyelvi kurzusokon való részvétel, 500 000-en látogatták a képzéseket, amelynek jelentős részét az ukrán menekültek tették ki.¹² Kezdő orientációs tanfolyamon 24 500, integrációs tanfolyamon közel 229 000, szakmai nyelvtanfolyamon pedig közel 5 000 ukrán menekült vett részt.¹³ 2023 januárjában 135 000 ukrán állampolgár látogatott integrációs kurzusokat,

⁷ BAMF, 2023c.

⁸ BAMF, 2023b.

⁹ BAMF, 2023d.

¹⁰ Azok az ukrán menekültek, akik munkaképesek és egyáltalán nem, vagy csak alacsony jövedelemmel rendelkeznek, jogosultak erre a segélyre. A Bürgergeld összegének megállapítása során figyelembe veszik a családi állapotot és a gyermekek számát, valamint életkorát.

¹¹ BMAS 2023.

¹² TAGESSCHAU, 2023a.

¹³ BAMF, 2023a.

Gyorselemzések 2023/8

47 000-en pedig továbbképzéseken vettek részt.¹⁴ A projektek sikerességét mutatja többek között, hogy egyre több ukrán munkavállaló tudott kilépni a munkaerőpiacra, és várhatóan a kurzusok elvégzését követően még többen fognak majd munkát vállalni. A 2022 novemberével záró statisztikák szerint körülbelül 125 000 ukrán állampolgár már rendelkezett bejelentett munkahellyel Németországban, ami 67 000-rel több, mint a háború kitörését megelőző állapot. Ezenkívül 21 000-en részmunkaidős állást (*Minijob*) vállaltak.¹⁵

Ahhoz, hogy a gyermekes nők is részt tudjanak venni a képzéseken, valamint, hogy képesek legyenek a munkaerőpiacra lépni, biztosítani kell a gyermekek számára az óvodai és iskolai férőhelyeket. Jelenleg mintegy 204 000 ukrán gyermek jár iskolába Németországban.¹⁶ A 3-6 év közötti gyermekek 59%-a pedig óvodába jár.¹⁷

Az iskolás korú gyermeke(ke)t nevelő ukrán menekült családok 91%-ában a gyermekek német iskolába járnak. Majdnem minden negyedik ukrán családban legalább egy gyermek részt vesz az ukrán online oktatásban, legtöbb esetben párhuzamosan látogatják a német iskolákkal. Mindösszesen alig 3%-ra tehető azoknak a családoknak az aránya, melyekben a gyermekek csak az ukrán online iskolai képzésben vesznek részt. A menekült családok 30%-ában legalább egy gyermek jár speciális, kizárólag a menekült gyermekek számára létrehozott iskolai osztályokba. Az, hogy a gyermekek német iskolába járnak-e vagy online vesznek részt az ukrán oktatási rendszerben, nagyban függ attól, hogy a szülők mennyi ideig terveznek Németországban maradni. Ugyanakkor még abban az esetben is fontos, hogy a gyermekek valamilyen köznevelési intézménybe járjanak, ha a szülők nem terveznek hosszú távon Németországban maradni, hiszen így kialakul a kiskorúak napi rutinja, kortársaik között töltik idejüket és fejlődhetnek.¹⁸

Növekvő feszültségek

A megfelelő lakhatási körülmények biztosítása szintén fontos pillére az integrációnak. A háború kitörését követően a németországi lakosság túlnyomórészt pozitív hozzáállást és szolidaritást tanúsított a menekültek irányába. Ennek egyik példaként jött létre az úgynevezett *#UnterkunftUkraine* kezdeményezés, amely a Szövetségi Belügyminisztérium hivatalos együttműködő partnerévé vált, s melynek célja, hogy minél gyorsabban tudjon ideiglenes és ingyenes szállást biztosítani az ukrán menekülteknek. A szervezet egyfajta „közvetítőként”

¹⁴ ARBEITSAGENTUR, 2023.

¹⁵ BUNDESREGIERUNG, 2023.

¹⁶ BUNDESREGIERUNG, 2023.

¹⁷ BAMF, 2023b.

¹⁸ BAMF, 2023b.

Gyorselemzések 2023/8

funkcionál a szállásadók és szállást keresők között. A projekt sikerességét mutatja, hogy eddig 160 000 személy ajánlott fel összesen 360 000 férőhelyet saját otthonában,¹⁹ néhányan csak pár napra, mások hetekre, hónapokra. Összesen 56 000 menekült vette igénybe ezt az átmeneti szálláslehetőséget.²⁰

A hosszú távú lakhatással kapcsolatosan a felmérések azt mutatják, hogy az ukrainai menekültek közel háromnegyede magánlakásokban él, és csak 9%-uk veszi igénybe a közös szállásokat.²¹ A legtöbb ukrainai menekült Észak-Rajna-Vesztfáliában (224 000 fő), Bajorországban (152 000 fő), Baden-Württembergben (136 000 fő) és Alsó-Szászországban (111 000 fő) tartózkodik.²² Németországban kvótarendszer alapján osztják szét az érkezőket a tizenhat tartományban. A százalékos kvótákat kétharmadrészt az adóbevételek nagysága, egyharmadrészt pedig a tartomány lakosságának száma alapján határozzák meg, és évente felülvizsgálják.²³

A lakáspiaci árak miatt viszont egyre többször fordul elő, hogy az állami szálláshelyeken keresnek menedéket az ukrán menekültek. Ez azonban komoly kihívások elé állítja a szövetségi kormányt, a tartományokat és az önkormányzatokat egyaránt. A szövetségi kormány a háború kezdete óta szövetségi ingatlanok díjmentes használatát ajánlja fel az önkormányzatoknak. A belügyminisztérium 2023. február 23-i tájékoztatása szerint összesen 333 ingatlant bocsájtott a szövetségi kormány díjmentesen az önkormányzatok rendelkezésére a háború kitörésétől kezdve, amely közel 69 000 férőhelyet jelent.²⁴ A kép azonban jóval árnyaltabb, tekintettel arra, hogy a felajánlott épületek mintegy kétharmadába tudtak csak beköltözni a menekültek, ugyanis a fennmaradó ingatlanok felújításra szorultak, egyes esetekben nem volt sem áram, sem víz az épületekben.²⁵

Reinhard Sager, a Német Járások Szövetségének elnöke szerint a 2015-ben és 2016-ban érkezett bevándorlók többsége még mindig az akkor kiutalt lakásokban él, valamint elmondása szerint Németországban mintegy 300 000 olyan külföldi állampolgár tartózkodik, akiket már kiutasítottak az országból, ugyanakkor kitoloncolásuk nem történt meg.²⁶ Továbbá arra is felhívta a figyelmet, hogy „Hiány van lakhatásból, óvodai férőhelyekből, iskolai tanárokból és nyelvtanfolyamokból. Ez a másik oka annak, hogy a társadalmi feszültségek egyre nőnek.”²⁷ A legtöbb menekültet

¹⁹ UNTERKUNFT UKRAINE, 2023.

²⁰ BMI, 2023.

²¹ BAMF, 2023b.

²² MEDIENDIENST, 2023.

²³ BAMF, 2023e.

²⁴ BMI, 2023.

²⁵ DW, 2023.

²⁶ ZEIT, 2023.

²⁷ FAZ, 2023.

Gyorselemzések 2023/8

befogadó Észak-Rajna-Vesztfáliában végzett felmérés szerint az önkormányzatok mintegy ötöde tornatermeket használ szálláshelyként a lakáshiány miatt, amely szintén nem tartható fenn hosszú távon.²⁸

A növekvő társadalmi feszültségre néhány példa: az 500 fős Upahlban zajló tüntetésektől volt hangos a német sajtó idén, miután arról született döntés, hogy 400 fős konténerfalut építenek a település határára.²⁹ A lakosok a megnövekedett ellátási terhekre és a bevándorlók befogadására alkalmas központ méretére vonatkozóan fogalmaztak meg kritikákat. Tavaly októberben pedig a Mecklenburg–Elő-Pomeránia tartományban található Groß Strömkendorf határában álló, ukrainai menekülteket ideiglenesen elszállásoló fogadót gyűjtötták fel.³⁰

Az önkormányzatoktól érkező panaszok nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy Nancy Faeser szövetségi belügyminiszter 2023. február 16-ra menekültügyi csúcstalálkozót hívott össze, amelyre az önkormányzatok képviselői is meghívást kaptak. Bár a kerekasztal-beszélgetés négy órán át tartott, jelentős előrelépés nem történt a találkozón. Az önkormányzatok pénzügyi kötelezettségvállalásokat reméltek a szövetségi kormánytól, de erre nem került sor. A találkozón a szálláskapacitásokkal és pénzügyekkel kapcsolatos kérdésekkel, integrációval, az irreguláris migráció elleni fellépéssel és a hazatérések ösztönzésével foglalkozó munkacsoportok felállításáról döntöttek, amelyekben részt vesznek az önkormányzatok is. Az előzetes információk szerint áprilisban újabb találkozót rendeznek a témában, ahol Olaf Scholz kancellár és a tartományi miniszterelnökök fogják megvitatni a kialakult helyzetet, ideértve a pénzügyi segélyekkel kapcsolatos kérdéseket is, várhatóan a munkacsoportok addig elért eredményeinek áttekintésével együtt.

Összegzés

A német társadalom pozitív hozzáállást és szolidaritást mutatott az országukba érkező ukrán menekültek iránt és számos olyan intézkedést vezettek be, amelyek segítik a mindennapi boldogulásukat, társadalmi integrációjukat. Ennek köszönhetően egyre többen vesznek részt nyelvi kurzusokon, beilleszkedést elősegítő projekteken és lépnek ki a munkaerőpiacra. Kérdés azonban, hogy elsősorban a szálláshelyekre vonatkozó kapacitáshiány kérdését és az óvodai, valamint iskolai férőhelyekkel kapcsolatos problémákat hogyan tudja a szövetségi kormány kezelni. A Németországban élő ukrán menekültek, egyéb származási országokból érkező menedékkérők, a már kiutasított, de haza nem tért személyek ellátása, elszállásolása együttesen teremti meg azt a feszült helyzetet, amellyel most szembe kell néznie az országnak. Bár az ukrán menekültek fele a háborút követően vissza szeretne

²⁸ FAZ, 2023.

²⁹ WELT, 2023.

³⁰ SPIEGEL, 2022.

Gyorselemzések 2023/8

térni Ukrajnába, kérdés, hogy ez mikor valósulhat meg, valamint az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a háború következtében újabb menekültek érkehetnek Németországba. E tekintetben a szövetségi belügyminiszter idén februárban úgy fogalmazott, hogy „*Amennyiben újabb nagyarányú menekülthullám indul el Ukrajnából, a menekülteket jobban el kell osztani Európában*”³¹. Kérdés, hogy az Európai Unió többi tagállama támogatná-e a német javaslatot, különös tekintettel arra, hogy a migráció és menekültügy területén igen eltérő nézőpontokat kellene ütköztetni.

---

³¹ TAGESSCHAU, 2023b.

Gyorselemzések 2023/8

Felhasznált források:

ARBEITSAGENTUR (2023): *Auswirkungen der Fluchtmigration aus der Ukraine auf den Arbeitsmarkt und die Grundsicherung für Arbeitsuchende*, Bundesagentur, 2023.01.31. Forrás: <https://statistik.arbeitsagentur.de/DE/Statischer-Content/Statistiken/Themen-im-Fokus/Ukraine-Krieg/Generische-Publikationen/AM-kompakt-Auswirkungen-Fluchtmigration-Ukraine-Arbeitsmarkt.pdf?blob=publicationFile&v=6> (Megtekintve: 2023.02.26.)

BUNDESAMT FÜR MIGRATION UND FLÜCHTLINGE (2023a): *Factsheet, Daten & Fakten zu Kriegsflüchtlingen aus der Ukraine*, BAMF, 2023.02.24. Forrás: <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/AsylFluechtlingsschutz/factsheet-ukraine.pdf?blob=publicationFile&v=4> (Megtekintve: 2023.02.24.)

BUNDESAMT FÜR MIGRATION UND FLÜCHTLINGE (2023b): *Geflüchtete aus der Ukraine in Deutschland: Ergebnisse der ersten Welle der LAB-BiB/FReDA-BAMF-SOEP Befragung*, BAMF, 2023.02.16. Forrás: <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Forschungsberichte/fb41-ukr-gefluechtete.pdf?blob=publicationFile&v=11> (Megtekintve: 2023.02.18.)

BUNDESAMT FÜR MIGRATION UND FLÜCHTLINGE (2023c): *Aktuelle Zahlen*, BAMF, 2023.01.23. Forrás: <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Statistik/AsylinZahlen/aktuelle-zahlen-januar-2023.pdf?blob=publicationFile&v=3> (Megtekintve: 2023.02.10.)

BUNDESAMT FÜR MIGRATION UND FLÜCHTLINGE (2023d): *„Wir können und werden Ihnen helfen!“*, Germany4Ukraine, 2022.03. Forrás: <https://www.germany4ukraine.de/hilfeportal-de/-wir-koennen-und-werden-ihnen-helfen--2022032> (Megtekintve: 2023.02.10.)

BUNDESAMT FÜR MIGRATION UND FLÜCHTLINGE (2023e): *Erstverteilung der Asylsuchenden (EASY)*, BAMF, 2022.02.02. Forrás: <https://www.bamf.de/DE/Themen/AsylFluechtlingsschutz/AblaufAsylverfahrens/Erstverteilung/erstverteilung-node.html> (Megtekintve: 2023.03.02.)

Gyorselemzések 2023/8

BUNDESMINISTERIUM DES INNERN UND FÜR HEIMAT (2023): *Ein Jahr russischer Angriffskrieg gegen die Ukraine: Zeitenwende auch für die innere Sicherheit.* BMI, 2023.02.23. Forrás: <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/pressemitteilungen/DE/2023/02/ein-jahr-russischer-angriffskrieg-gg-ukraine.html> (Megtekintve: 2023. 02.23.)

BUNDESMINISTERIUM FÜR ARBEIT UND SOZIALES (2023): *Leistungen und Bedarfe im Bürgergeld*, BMAS, 2023.01.01. Forrás: <https://www.bmas.de/DE/Arbeit/Grundsicherung-Buergergeld/Leistungen-und-Bedarfe-im-Buergergeld/leistungen-und-bedarfe-im-buergergeld.html> (Megtekintve: 2023.01.25.)

DEUTSCHE WELLE (2023): *German cities demand more money for refugees*, DW, 2023.02.16. Forrás: <https://www.dw.com/en/migration-german-cities-demand-more-money-for-refugees/a-64691516> (Megtekintve: 2023.02.17.)

DIE BUNDESREGIERUNG (2023): *Gut angekommen auf dem Arbeitsmarkt*, Bundesregierung, 2023.02.24. Forrás: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/arbeit-und-soziales/ukrainische-gefluechtete-arbeitsmarkt-2166832> (Megtekintve: 2023.02.26.)

DIE WELT (2023): *Ein Dorf stemmt sich gegen eine Flüchtlingsunterkunft*, Welt, 2023.02.04. Forrás: <https://www.welt.de/politik/deutschland/plus243595595/Upahl-Ein-Dorf-stemmt-sich-gegen-eine-Fluechtlingsunterkunft.html> (Megtekintve: 2023.02.08.)

DIE ZEIT (2023): *Sager fordert Geflüchtetengipfel beim Bundeskanzler*, Zeit Online, 2023.01.30. Forrás: <https://www.zeit.de/news/2023-01/30/landkreistag-will-fluechtlingsgipfel-bei-bundestkanzler-scholz> (Megtekintve: 2023.02.08.)

FRANKFURTER ALLGEMEINE (2023): *„Wir müssen aufpassen, dass die Stimmung nicht kippt“*, FAZ, 2023. 02.15. Forrás: <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/mehr-asylbewerber-als-einwohner-wie-der-ort-seeth-damit-umgeht-18675308.html> (Megtekintve: 2023.02.16.)

Gyorselemzések 2023/8

MEDIENDIENST INTEGRATION (2023): *Flüchtlinge aus der Ukraine*, Mediendienst, 2023.02. Forrás: <https://mediendienst-integration.de/migration/flucht-asy/ukrainische-fluechtlinge.html> (Megtekintve: 2023.02.10.)

SPIEGEL (2022): *Unterkunft für ukrainische Geflüchtete abgebrannt*, Spiegel, 2022.10.20. Forrás: <https://www.spiegel.de/panorama/justiz/mecklenburg-vorpommern-fluechtlingsunterkunft-abgebrannt-mutmasslich-brandstiftung-a-7e871537-dfee-4d45-a59a-b51202d8e7ca> (Megtekintve: 2023.01.21.)

TAGESSCHAU (2023a): *Integrationskurse beliebt wie noch nie*, Tagesschau, 2023.02.15. Forrás: <https://www.tagesschau.de/inland/bamf-sprachkurse-101.html> (Megtekintve: 2023.02.17.)

TAGESSCHAU (2023b): *Faeser fordert gerechtere Verteilung*, Tagesschau, 2023.02.12. Forrás: <https://www.tagesschau.de/inland/faser-ukraine-fluechtlinge-besser-verteilen-101.html> (Megtekintve: 2023.02.15.)

UNTERKUNFT UKRAINE (2023): *Gelebte Solidarität und direkte menschliche Verbindungen*, Unterkunft Ukraine, 2023.02. Forrás: <https://unterkunft-ukraine.de/> (Megtekintve: 2023.02.25.)

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155.

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

© Fekete Gréta, 2023

© Migrációkutató Intézet, 2023

Sorszám: 2023/8